

Č E R V E N 2 0 1 8

ROMANOVODI

R O M S K Á D U Š E | CENA 20KČ

ROMANI ROSE

ROZHOVOR

UKRAJINA
ÚTOKY NA
ROMY

ROK OD VZPOURY
NA UBYTOVNĚ
KUNCOVKA

ROMSKÉ POHÁDKY
S JANEM CINOU

POTŘEBUJETE DOUČOVÁNÍ, VZDĚLÁVACÍ KURZ NEBO HLEDÁTE STÁŽ?

**ROMSKÝ STIPENDIJNÍ PROGRAM PRO STUDENTY
NENÍ JEN O STIPENDIU!**

POMŮŽEME VÁM

**Více se dozvíte na WWW.ROMSKASTIPENDIA.CZ
nebo na doucovani@romea.cz
a +420 257 329 667**

**STIPENDIUM PRO ROMSKÉ STUDENTY A STUDENTKY
STŘEDNÍCH, VYŠŠÍCH ODBORNÝCH A VYSOKÝCH
ŠKOL (STIPENDIUM ORGANIZACE ROMEA).**

Chcete mít přehled o novinkách v politice, společnosti a kultuře?

ZAJÍMÁ VÁS ROMSKÁ TÉMATIKA?

Nespokojíte se s povrchní a manipulativní žurnalistikou, stojíte o ověřené zprávy a vyvážený pohled na palčivé společenské otázky?

PŘEDPLAŤTE SI ROMANO VOĎI!

Časopis pravidelně přináší rozhovory, reportáže a profily výrazných osobností, fundované analýzy aktuálních společenských témat, upoutávky a tipy na kulturní události, které stojí za pozornost, i přehledové studie, průřezy a ohlédnutí v čase.

**OBJEDNEJTE SI ROČNÍ PŘEDPLATNÉ NA ADRESE:
www.romanovodi.cz - za 200Kč**

facebook.com/romanovodi, facebook.com/sdruzeniromea

Víte-li o vhodném stánku, knihovně, instituci, knihkupectví, kulturním centru či jiném veřejném prostoru, na jehož polici by nemělo ROMANO VOĎI chybět, prosíme, kontaktujte redakci na romano.vodi@romea.cz. Zároveň vyzýváme potenciální zájemce o externí spolupráci – žurnalisty a fotografy – aby posílali své náměty a tipy na romano.vodi@romea.cz.

EDITORIAL

Oskar Rose a jeho bratr Vincenz začali hned po konci války usilovat o potrestání viníků nacistických hrůz. V roce 1946 najali soukromého detektiva, který vypátral například rasového teoretika Roberta Rittersa. Ve stejném roce se Oskarovi narodil syn Romani, který se pod tíhou rodinných osudů vydal v jejich stopách. Zásadně přispěl k uznání holokaustu Sintů a Romů a jejich odškodnění. Je nám velkou ctí, že Romani Rose, který vloni z rukou německého prezidenta Steinmeira převzal nejvyšší státní vyznamenání, přijal naše pozvání k rozhovoru.

Kromě Německa jsme se podívali na Ukrajinu, do Polska nebo na Slovensko. Na Ukrajinu se zaměřil Ondřej Mrázek, který ve svém článku přibližuje tíživé události poslední doby – násilné pogromy extremistů na romské tábory, které se bohužel neobešly ani bez zbytečných obětí na životech.

O své první návštěvě bývalého tábora v Osvětimi píše studentka Izabela Chalupníková, účastnice dalšího v řadě setkání romských studentů „Baruvas“, jehož součástí byla vzpomínková cesta na počest útěku dvou vězňů do Žiliny, kde podali světu zprávu o tom, co se v koncentračním táboře skutečně děje.

Nad tím, jak to na Slovensku vypadá dnes, jaká atmosféra a zájem o veřejné dění hýbou zemí, kde byl zavražděn investigativní novinář Ján Kuciak se svou snoubenkou a k smrti ubit mladý Filipínek Henry Acorda, kde vedle Romů po bolestných zkušenostech s raziemi v osadách přestávají policii důvěřovat i další občané, se ve svém komentáři zamýšlí Stano Daniel.

Nepustili jsme se ale jen do tíživých témat. Představíme vám studenta farmacie Michala Kokyho, neúpornou snahu ředitele organizace Khamoro Emila Voráče o pomoc lidem v sociálně vyloučených lokalitách, neméně potřebnou práci Davida Ščuky z Centra společného zájmu s dětmi nebo romské pohádky v podání Jana Ciny.

Přeji vám příjemné čtení, milí čtenáři!

JANA BAUDYŠOVÁ
šéfredaktorka

RV 6/2018

3 Obsah / Editorial

4 – 7 Lidé potřebují příběhy, se kterými se mohou identifikovat

Rozhovor s předsedou Centrální rady německých Sintů a Romů Romani Rosem
Eva Zdařilová

8 – 11 Ukrajinským Romům zvoní hrana / Le Romenge pre Ukrajina marel mulano hangos

Zblízka
Ondřej Mrázek

12 Co se děje na Slovensku?

Komentář
Stano Daniel

13 Z Osvětimi do Žiliny

Pod povrchem
Izabela Chalupníková

14 – 15 Lidé si myslí, že jsem Ital nebo Řek

Příběh studenta farmacie Michala Kokyho
Marta Gáborová

16 – 17 Máme společný zájem

Zblízka
Lenka Jandáková

18 Komunitní stan u Železného dvora

Aktuálně
Jana Baudyšová

19 Vzpouza na ubytovně Kuncovka: Rok poté

Aktuálně
Jan Milota

20 Romské pohádky v televizi

Kultura
Lenka Jandáková

21 Stratení

Romaňi gili – romská píseň
Tomáš Botlů, Renáta Kováčová

22 O Romech a gádžích

Seriál
Jan Ort

Foto na přední obálce: Romani Rose (foto Centrální rada německých Sintů a Romů), foto na zadní obálce: Dětský den před ubytovnami v Klíšské a Purkyňově ulici v Ústí nad Labem (foto Petr Zewlakk Vrabec).

Číslo: 6 / 2018
Ročník: XV
Cena: 20 Kč

Vydavatel:
ROME A, o. p. s.
Žitná 49
110 00, Praha 1
IČO: 266 13 573

Vychází za podpory
Ministerstva kultury ČR.

Redakce:
Renáta Berkyová, Tomáš
Bystrý, Renáta Horvátová,
František Bikár, Jana
Šedivcová, Stanislava
Ondová, Renáta Kováčová,
Zdeněk Ryšavý

Adresa redakce:
ROME A, o. p. s.
Korunní 127, 130 00 Praha 3
Tel. 257 329 667,
257 322 987
E-mail: romanovodi@romea.cz
www.romanovodi.cz
www.romeaops.cz
Šéfredaktorka:
Jana Baudyšová
Editor:
Zdeněk Ryšavý
Jazykové korektury:
Lenka Jandáková

Překlady do romského
jazyka:
Eva Danišová
Korektury romského
jazyka:
Jan Ort
Grafika:
Bantu Design s. r. o.
Inzerce:
Zdeněk Ryšavý
Předplatné:
romanovodi@romea.cz
Osvit a tisk:
Studio WINTER, s. r. o.
Distribuce:
Dub, s. r. o.
Periodicita magazínu:
10x ročně
Registrační číslo MK ČR:
E 14163

ROMANI ROSE: LIDÉ POTŘEBUJÍ PŘÍBĚHY, SE KTERÝMI SE MOHOU IDENTIFIKOVAT

Eva Zdařilová / Foto: Centrální rada německých Sintů a Romů

Pochází z vážené sintske rodiny. Třináct příbuzných mu zahynulo v koncentračních táborech. Další měli to štěstí, že vězení, lékařské pokusy, nucenou práci nebo život v ilegalitě přežili a podali o jejich utrpení svědectví.

Od roku 1982 předsedá Romani Rose Centrální radě německých Sintů a Romů v Heidelbergu a má zásadní podíl na uznání holokaustu Romů a jejich odškodnění. Letos poprvé navštívil romský festival Khamoro v Praze, na kterém zahájil putovní výstavu Dokumentačního a kulturního centra Sintů a Romů v Heidelbergu pod názvem Rasová diagnóza: Cikán.

Do České republiky jste přijel téměř v historický okamžik, kdy český stát konečně vykoupil velkovýkrmnou prasečnou výstavu v místě bývalého koncentračního tábora v Letech u Písku...

Ano, v případě Let bylo konečně učiněno pozitivní rozhodnutí a velkovýkrmnou bude zbourána. To je jisté. Vepřín vybudovaný v místě, kde byli zavražděny ženy, děti a muži, v táboře, který byl pod českou ostrahou; ten zrušný proces, kdy na půdě, kde lidé umírali za strašných okolností, byla postavena výkrmná prasečna... Je pro mě těžké to vůbec vyslovit. To nebylo ponižující jen pro samotné oběti, ale bylo to dehonestující i pro všechny ty, kteří za to zodpovídali.

Vzhledem k nároku Čechů vůči Německu za to, co jim Němci udělali, bylo ostudné, že sami přitom zacházeli s vlastními oběťmi tak ponižujícím způsobem, že nevnímali jejich důstojnost, která jim náležela a kterou jim upírali. Jsem velice rád, že minulá vláda tento stav ukončila. Tím Česko získalo zpět i svou vlastní důstojnost.

Jakou roli by podle vás měl mít vznikající památník?

To místo by mělo především sloužit – samozřejmě po odpovídající pietní úpravě – jako místo připomínky lidí, kteří v tomto táboře přišli o život. Pro nás jsou tato pamětní místa včetně bývalých koncentračních a vyhlazovacích táborů v první řadě velkými hřbitovy. Ty největší hřbitovy naší menšiny v Evropě. Hlavní úkol by měl spočívat v tom, aby byla genocida i na tomto místě zdokumentována. Potřebujeme taková místa paměti i kvůli vzdělávání, tak jako máme v Německu například památník v Berlíně,

který ukazuje chronologii jednotlivých nacistických opatření, jež vedla ke konečnému řešení. Chceme nyní památník rozšířit o biografie osob, protože skrze lidské příběhy se dají zprostředkovat i velké dějiny.

Na životním příběhu můžeme ukázat, že ti lidé měli historii sahající šest set let zpět, díky které se viděli jako Češi, a měli stejně patriotický vztah ke své zemi jako většinové obyvatelstvo. Otázka menšiny a většiny se tenkrát ani takto nestavěla. V první řadě měl každý národnost, se kterou se identifikoval, k tomu hovořil vlastním jazykem a měl vlastní kulturu. Tím to ale nebylo omezené, naopak, lidé se ztotožňovali i s kulturním vývojem českého respektive československého státu. Byli i Romové, kteří například slavili velké úspěchy jako sportovci v národních barvách, a to všechno je třeba veřejnosti opět připomenout, nabídnout příběhy konkrétních lidí, hrdinů, se kterými se budou moci identifikovat.

Aby měli lidé šanci žít v zemi, kde platí rovnoprávnost, je třeba pracovat především na reformě vzdělávacího systému.

Je nějaký takový příběh, který Vám zvláště uvízl v paměti?

Takovým byl v Německu třeba policejní úředník, který zachránil život několika sintským rodinám tím, že je dostal ze země nebo je schoval u sebe v bytě. Mně ten příběh vyprávěla velice známá hudebnická rodina Weiß a v tu dobu ten policejní úředník ještě žil. Hned jsem inicioval, aby byl navržen na ocenění Záslužným řádem Spolkové republiky Německo. Nepatřil k těm policejním úředníkům, kteří za východní frontou stříleli a zabíjeli i nevinné, on naopak lidské životy zachránil. Kříž za zásluhy mu udělil osobně tehdejší ministr vnitra Severního Porýní-Westfálska a na jeho bývalé služebně, na policejním velitelství visí pamětní deska připomínající jeho statečnost. Takových pamětních desek je umístěno už více a je to podle mě i správná cesta do budoucna.

Jak v Německu probíhalo vyrovnávání se s genocidou Romů?

Zpracovávání dějin genocidy Romů začalo až s občanským hnutím v Německu. Tím impulsem byla hladovka dvanácti Sintů a bývalých vězňů koncentračních táborů v památníku Dachau. Účastnilo se jí i pět přeživších z různých koncentračních táborů, mimo jiné i z Osvětimi. A to byla akce, o které informovala i zahraniční média, mimo jiné i New York Times a německá televize. Vedlo to k tomu, že německý kancléř – tenkrát to byl Helmut Schmidt – v roce 1982 uznal genocidu Sintů a Romů. Stanovisko k tomu o tři roky později podal i další spolkový kancléř, Helmut Kohl, který v parlamentu, tehdy ještě sídlícím v Bonnu, rovněž to tragické bezpráví uznal. A tento vývoj a další občanskoprávní iniciativy vedly ke změně smýšlení, minimálně na politické a byrokratické úrovni.

Předpokládali jste na počátku, že bude mít aktivismus takový vliv?

Dnes se můžeme ohlédnout za 45 lety občanskoprávní práce a na úspěchy, které bychom před 30 lety nepovažovali za možné. Jako třeba, že dnes máme v Německu zastřešující organizaci Centrální radu německých Sintů a Romů, jejíž regionální organizace v jednotlivých spolkových zemích s jejich představiteli uzavírají jako rovnocenní partneři smlouvy na státní úrovni o právech naší menšiny a je nám v nich garantována ochrana a podpora. Vedle Centrální rady máme i Dokumentační a kulturní centrum, což je odborné pracoviště zaměřující se na výzkum dějin a na kulturní úspěchy naší menšiny na poli umění, výtvarnictví, hudby, poezie a všech dalších oblastí. Máme dohromady 25 spolupracovníků.

Památník sintským a romským obětem holokaustu v Německu byl v Berlíně odhalen v roce 2012 až po mnoha letech vyjednávání. Proč to trvalo tak dlouho?

Židovský památník v Berlíně byl také diskutován, myslím, 15 let. U nás to bylo 20 let, než jsme dospěli k finální podobě. Ale je třeba s uznáním říct, že německá politická reprezentace se tímto památníkem viditelně přihlásila k této kapitole německých dějin. Památník nestojí někde na periferii, ale v centru Berlína přímo před německým parlamentem a v bezprostřední blízkosti symbolu německé

Říjen 2017, prezident Spolkové republiky Německo Frank-Walter Steinmeier při udělení Velkého kříže za zásluhy Romani Rosemu © Federální vláda / Sandra Steins.

metropole – Brandenburské brány. Okolo památníku prochází denně tisíce návštěvníků. Němečtí politici berou každý den památník na vědomí při cestě do práce a také jím vyjadřují zodpovědnost vůči naší menšině v ostatních zemích. Na základě dějinných událostí se německá politická reprezentace hlásí k mimořádnému závazku vůči Židům. Tento závazek existuje i vůči naší menšině, a to obzvláště ve vztahu k členským zemím Evropské unie, které se všechny přihlásily ke stejným hodnotám a některé je zakotvily jako nedílnou součást do svých ústav a zákonů.

Podepsaly se dokonce mezinárodní dohody, které vycházejí ze společné zkušenosti z evropských dějin. Myslím především práva menšin, práva jedince, právo svobody, svobodu projevu, všechna tato práva, že nikdo nesmí být znevýhodněn kvůli své víře, svému politickému smýšlení, své barvě pleti nebo původu. To jsou všechno práva, která jsou zakotvena v našem právním systému a byla takto přejata i mnohými členskými zeměmi. Ve vztahu k právům menšin byla ratifikována i Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod, kterou ratifikovalo i Česko ve vztahu k vlastním národnostním menšinám. A zde je ale stále třeba, aby

německá politická reprezentace intenzivněji působila a upozorňovala na nevyhovující situace v některých členských zemích.

Jak vnímáte situaci v České republice?

V Česku je v některých oblastech situace srovnatelná s apartheidem. Týká se to zejména vzdělávacího systému a nátlaku, který byl vyvíjen na romské ženy, když byly nuceny podstoupit sterilizaci. To všechno je veřejně známé bezpráví a je to součástí této společnosti. A celý původ tohoto jednání tkví v tom, že za zdroj těchto problémů je považována sociální situace, která je povýšena na prvek identity celé menšiny a není bráno v potaz, natož uznáno, že původce je především jeden, totiž rasismus, v minulosti i dnes. Je to anticiganismus, který stejně jako antisemitismus sahá hluboko do evropské historie a je příčinou vyčleňování a stigmatizace.

Dnes máme v Česku a v celé řadě dalších zemí, především na Slovensku, situaci, že Romové žijí bez jakékoli perspektivy v ghettech, která se až moc podobají ghettům, jak je známe z doby apartheidu v Jihoafrické republice. To musí být krok po kroku odbourá-

no. Musíme se snažit a vysílat jasné signály, že anticiganismus odsuzujeme stejně jako antisemitismus, aby mohli lidé v těchto zemích zase věřit, že mají nějakou budoucnost. Aby měli lidé šanci žít v zemi, kde platí rovnoprávnost, je třeba pracovat především na reformě vzdělávacího systému.

U nás se dnes objevují i paralely se společností 30. let...

Tenkrát byli lidé nacistickými opatřeními zaskočeni. Když byli posíláni před zraky svých sousedů do transportů a byli odvázeni do Polska do koncentračních a vyhlazovacích táborů, nedokázali si to představit kvůli své dlouhé suverénní historii, díky které se cítili jako samozřejmě členové společnosti. Mezi kulturní a národnostní identitou není přeci žádný rozpor! Mám dva mateřské jazyky – německý a romský, mám vlastní hudbu, vlastní poezii, ale přesto jsem svázán i s německou kulturou, protože i to je má kultura. Já dnes často říkám: Jsme v první řadě Němci a ve druhé řadě Romové s naší kulturní identitou. Stejně tak říkal můj dědeček: Jsme Sintové a Němci – němečtí Sintové. Je to zřejmé i díky regionálnímu členění Německa – Sintové žijí ve všech spolkových zemích

a jejich romština odráží i dialektní specifika němčiny. Sintové z Bavorska hovoří jinak než Sintové z Pruska. Když se bavíme romsky, poznáme přesně, odkud kdo pochází.

Dá se ilustrovat, jak byli tehdejší Romové začlenění do německé společnosti?

Svázanost se zemí se zrcadlila například v tom, že naši lidé sloužili jako vojáci v císařské armádě, často s vysokými oceněními. A protože všichni žili integrovaně jako pracující, zaměstnanci, akademici nebo výtvarníci, bylo i pro nacisty těžké je vyhledat. U Židů to měli kvůli jejich náboženskému vyznání snazší. Nacisté tak začali zpracovávat genealogie, které sahaly až do 16. století. Na jejich základě pak vystavovali rasové posudky, ve kterých stanovili i stupeň míšenství. A třeba i osminový „Cikán“ byl pro nacisty méněcenný a určen k likvidaci. Pro naše lidi to všechno bylo vzhledem k samozřejmosti, s jakou se vnímali jako součást německé společnosti, naprosto nepředstavitelné. Když prohlédneme fotografie z deportací celých rodin z roku 1940, tak vidíme, že ti lidé mají na sobě své nejlepší šaty. Byli obelháni, bylo jim řečeno, že je vezou do Polska za práci, že tam budou pracovat v zemědělství a budou mít vlastní zemědělské podniky.

Jak vnímáte pojem porajmos?

Odmítám ho. Z jednoho prostého důvodu: Pojem porajmos nevyjadřuje tu likvidaci ve významu nacistické praxe, tedy na základě biologické existence. A co je mnohem důležitější, a to musí lidé, kteří tento pojem užívají, vědět, je znevažující. Tento pojem není chápán ani vysokými politiky na mezinárodní úrovni. Máme zde tedy pojem v romštině, ale nikdo si s tímto pojmem neví rady. Zato když řeknu holokaust, tak lidé ví, že hovořím o plánované a systematicky realizované likvidaci celých rodin na základě biologických parametrů, která byla průmyslově prováděna v Osvětimi a v dalších koncentračních táborech těmi nejmodernějšími prostředky.

Je dnes v německé společnosti stále přítomný anticiganismus?

Ve společnosti je stále cítit velké odmítání. Přestože na politické úrovni

Romani Rose přijel letos v květnu do Prahy při příležitosti zahájení výstavy o romském holokaustu, která se konala v rámci Světového romského festivalu Khamoro organizace Slovo 21. Foto: Silvie A. Kostiřová.

se podařilo dosáhnout spousty nepředstavitelných pozitivních věcí. Je to všechno dlouhý proces. Vezměte si, že v Německu stále 20 až 25% lidí smýšlí antisemitsky, přestože je antisemitismus ve veřejném prostoru sankcionován. Pak nepřekvapí, jak jsou rozšířené předsudky vůči naší menšině, anticiganismus, který je ve veřejném prostoru tolerován. Když je úřady za něco kritizován příslušník naší menšiny, tak je u něj vždy označen jeho původ. Neřekne se, že se jedná o Němce, Čecha nebo Slovaka, ale jde se hlouběji, stejně jako to dělali nacisté. A ta negativní kritika je pak prezentována jako znak (etnického) původu, a tím je samozřejmě přenášena tíha předsudků na celou menšinu.

Co proti tomu dělají německé úřady?

V německém parlamentu má být zřízena komise, která by se anticiganismem zabývala, vyhodnocovala jeho míru a jednou za legislativní období by dala vládě konkrétní doporučení, jakými prostředky by jej bylo možné potlačovat, takže i zde by mohl být pozitivní vývoj. Ale víte, když kritizuji já jako příslušník menšiny anticiganismus, je to jako bych volal do lesa. To musí být úkolem společnosti. Ale problém je, že obraz naší menšiny, který byl vytvořen, stejně tak jako ta stigmata o Židech, která mají lidé v hlavách, jsme nevytvořili my, ani

je o sobě nevytvořili Židé, ale tvořila je a zodpovídá za ně společnost uplynulých století.

ROMANI ROSE (1946)

je předním evropským občanskoprávním aktivistou, který se zásadně zasadil o uznání holokaustu Sintů a Romů a o jejich odškodnění. Otec Oskar Rose a strýc Vinzenz Rose už v roce 1946 požadovali potrestání nacistických pachatelů. Najali soukromého detektiva, který 1947 vypátral např. Roberta Rittera, nacistického rasového teoretika. V roce 2017 byl Romani Rose oceněn nejvyšším vyznamenáním, které Německo uděluje, prezident Frank-Walter Steinmeier mu udělil Velký záslužný kříž SRN.

Podpálený dům v osadě v Perečyně. Foto: Michael Beníšek.

UKRAJINSKÝM ROMŮM ZVONÍ HRANA

Ondřej Mrázek

Soustavné porušování lidských práv a krvavé pogromy členů států tolerovaných extremistických organizací na romské tábory vyvolaly v poslední době mimořádně ostré reakce mezinárodních institucí a politiků. Vyzývají Kyjev, aby postavil rasistické skupiny mimo zákon a rázně proti nim zakročil.

Ukrajinská radikální nacionalistická organizace S 14, neslavně proslulá násilnými útoky vůči svým názorovým odpůrcům, rasistickými názory a sentimentem vůči Stěpanu Banderovi, počátkem týdne veřejně oznámila, že hodlá i nadále pokračovat v útocích proti Romům. Organizace ve svých prohlášeních běžně používá otevřeně rasistické výroky jako „vyčistíme Ukrajinu od Romů“, „budeme chytat Romy za tepla“ a podobně. „Kastu nedotknutelných je třeba rozprášit a potrestat podle zásluhy“, agituje kupříkladu na sociálních sítích uživatel, který se označuje za zástupce skupiny S 14 a vystupuje pod jménem Serhij Mazur. Kromě S 14 působí na Ukrajině desítky dalších nacionalisticky a rasisticky zaměřených organizací, často fungujících na principu polovojenských ozbrojených skupin. Nej-

známějšími jsou Pravý sektor, Ukrajinská povstalecká armáda, Bratrstvo Korčinského, Trojzubec Stěpana Bandery nebo Organizace ukrajinských nacionalistů.

LHOSTEJNOST PLODÍ ZLO

Skupina S 14, která o svých aktivitách informuje na sociální síti Facebook, v minulých dnech a týdnech uskutečnila hned několik pogromů v Kyjevě a okolí, jejichž terčem byli právě Romové. Opakovaně napadala romské rodiny nocující v čekárně na vlakovém nádraží v Kyjevě, odkud je členové S 14 vyhnali, i několik romských komunit na periferii metropole. „Události posledních dvou měsíců svědčí o tom, že pořádkové síly nejsou s to zajistit bezpečí etnickým menšinám. Ukrajinská policie a úřady jsou k organizacím balancujícím na hraně krajního

nacionalismu a otevřeného rasismu shovívavé a jejich kriminální činy nechávají nepovšimnuty,“ říká Zola Kondurová, místopředsedkyně ukrajinské nadace pomáhající romským ženám. „Když jsou Romové napadeni a volají policisty, buď nepřijedou vůbec, nebo až tehdy, když už je po všem,“ stěžuje si a zdůrazňuje, že nedůslednost vůči rasistickému násilí, nebo dokonce otevřeně vyjadřované sympatie vůči jeho pachatelům ze strany policie činí z mladých ukrajinských neonacistů přehnaně sebevědomé lidi, kteří jsou přesvědčeni, že mohou udělat cokoli, aniž by za své zločiny byli potrestáni.

Lhostejnost a benevolence policie je podle mnoha ukrajinských Romů příčinou nárůstu rasistických akcí a pogromů po celé zemi. Vznikají nové a nové skupiny a organizace, které se otevřeně hlásí ke

krajnímu nacionalismu a rasismu. Jedna z nich, nazvaná Střízlivá a zlá mládež, má zřejmě na svědomí i zatím poslední protiromský pogrom, k němuž došlo ve Lvově na západě Ukrajiny.

KRVEPROLITÍ VE LVOVĚ

K zatím poslednímu protiromskému pogromu došlo v noci ze soboty na neděli 24. června v lesíku na okraji města, kde žilo ve stanech několik desítek Romů. Po útoku byl v táboře nalezen ubodaný čtyřiadvacetiletý romský muž, středně těžká bodnořezná zranění utrpěli další dva dvacetiletí Romové, třicetiletá Romka a desetiletý romský chlapec. „Byli suroví a krutí, neměli ani kapku slitování. Chtěli mi podříznout syna jako jehně a málem se jim to podařilo. Zachránila jsem ho a pobodali mě také, byl to celé jako zlý sen, apokalypsa, konec světa,“ řekla později žena deníku Ukrajinskaja Pravda.

Hodinu před půlnocí tábor napadlo několik ozbrojených mladíků, kteří jsou členové organizované nacistické skupiny Střízlivá a zlá mládež. Útočníci byli vyzbrojeni noži, baseballovými pálkami a někteří měli pistole. Pět z nich později policie dopadla. Vyšlo najevo, že jde o mladíky, kteří dlouhodobě žijí ve Lvově, a jsou mladší osmnácti let. Organizátorem útoku je dvacetiletý muž.

Policie přijela na místo až půl hodinu poté, co první Romové přepadení tábora neonacisty oznámili na linku tísňového volání. Několik z útočníků bylo zadrženo ve chvíli, kdy se po činu vraceli do města. Podle policistů se ani nijak zvlášť neskryvali, chovali se velice sebevědomě a vykřikovali na policisty nacionalistická hesla. Při výslechu přiznali, že na romský tábor zaútočili plánovaně a s připraveným cílem vyhnat Romy ze Lvova. K vraždě a úmrtí došlo podle jejich výpovědi proto, že „Romové odmítali výzvy k tomu, aby odešli dobrovolně“.

POGROM V PŘÍMÉM PŘENOSU

Krvavý pogrom ve Lvově je výsledkem řady nenávistných útoků proti Romům, jejichž intenzita se stále zvyšovala a intervaly mezi nimi zkracovaly a proti kterým policie adekvátně nezasáhla. Černý den pro romskou komunitu žijící od jara v kyjevském lesoparku Holosivskij v Kyjevě nastal 7. června pozdě večer. Do romského tábora po setmění vtrhli desítky holohlavých mladíků se zahalenými obličejí, všichni byli ozbrojeni

Příznivci Stěpana Bandery v Kyjevě. Foto: BO, Wikimedia Commons.

sekerami, kladivy nebo noži. Do Romů kopali a surově je bili. Bití doprovázeli rasistickými nadávkami a výzvami, aby odešli do Indie.

K „trestnému pochodu na nepřizpůsobivé Romy“, jak organizátoři akce nazvali, se přihlásila Azovská národní družina. Ta pogrom týden dopředu inzerovala na sociální síti Facebook, na kterou následně během akce vysílala z bití a vyhánění vyděšených Romů přímý přenos. Policie přesto akci nezakázala, nikterak ji nekomentovala ani nevarovala Romy, kterým hrozilo bezprostřední nebezpečí. Na záznamu z pogromu se asi po dvaceti minutách objevují i uniformovaní policisté, proti neonacistům však nijak nezasahují, naopak si s nimi přátelsky povídají a společně s nimi vykřikují nacionalistická hesla jako „Sláva Ukrajině, smrt jejím nepřítelům“.

KRIKA ZPOZA HRANIC

V květnu mladí ukrajinští nacionalisté v rámci „boje za čistou Ukrajinu“ napadli romský tábor v západním Termopilu a následně vypálili romský dům v obci Rudne ve Lvovské oblasti. V dubnu vyhnali členové neonacistické skupiny C 14 Romy z jejich tábora na okraji Kyjeva, na Lysé hoře, když na ně zaútočili kameny a slzným plynem.

Vlna protiromské nenávisti na Ukrajině, jejímiž nejbrutálnějšími projevy jsou pogromy a dokonané zločiny páchané v jejich průběhu, nenechává chladnými ani instituce za ukrajinskými hranice-

mi. Lidskoprávní experti při Organizaci spojených národů v reakci na poslední incidenty poslali do Kyjeva ostrou nótu, ve které žádají okamžité zastavení pronásledování představitelů romských obcí a zabránění útoků na Romy prostřednictvím jasných postojů úřadů a policie. Vážné obavy o další osud ukrajinských Romů opakovaně projevila i Evropská unie, která vyzvala Kyjev k uplatnění takových mechanismů, které zamezí nepřijatelné rasové diskriminaci. Několik ukrajinských organizací na ochranu lidských práv, včetně pobočky americké Amnesty International, vydalo společné prohlášení, v němž kritizují ukrajinské úřady za to, že násilné útoky nacionalistů na Romy ignorují.

MŮŽE ZA TO RUSKO?

Oficiální Kyjev ovšem žádné zásadní změny v ochraně práv Romů podle všeho nechystá. Šéf ukrajinské tajné služby SBU Vasilij Gricak naopak sáh k osvědčeným ideologickým praktikám a obvinil z odpovědnosti za pogromy na Romy Rusko. „Máme jisté indicie, že za útoky na Romy nese odpovědnost Rusko, které se snaží všemi možnými způsoby ukázat Ukrajinu ve špatném světle, jako zemi agresivních a nesnášenlivých lidí,“ prohlásil Vasilij Gricak. Tentokrát ovšem Gricakovy argumenty poněkud postrádají logiku. Ukrajinští extrémní nacionalisté a rasisté by se v boji za čistou ukrajinskou rasu spikli klidně i s čertem, se znepřáteleným a nenáviděným Ruskem ale ani náhodou.

LE ROMENGE PRE UKRAJINA MAREL MULANO HANGOS

Ondřej Mrázek

O rajaripen pre Ukrajina na dikhel pal oda, hoj pen nalikeren manuŝengere čačipena, mukhel te o ekstremisticka organizaciji keren ratvale pogroma (demavipena) andre romane tabora. Pre kada bibachtalipen dine bari kritika maŝkarthemutne inŝtituciji the o bare raja. Phenen, kaj o Kyjev te del kala rasisticka sgejlipena avri le zakonostar the kaj lenge zorales te sikhavel, hoj vaŝ kada chudena tresti.

Ukrajinsko radikalno nacionalisticko organizacija S 14, pal savi pes džanel hoj zoraha demavel pro manuŝa, save paŝ late na likerem, hin la rasisticko ideologija the hin lake pharo pal o Stepan Bander, pro agor andro kurko phenda avka, te sako džanel, hoj mek kerela o demavipena pro Roma. E organizacija andre peskere lava anglal o manuŝa na daral te phenel rasisticka lava sar: „žužaraha e Ukrajina le Romendar“, „chudaha le Romen kim hine mek tate“ the aver. „E kasta kaj hine o manuŝa, save pen vičinen „Nedotknutelní“ kempel te tradel het the le manuŝen te del o tresti“ kajsi agitacija ŝaj genen o manuŝa pre socijalno netos, kaj la thoda manuŝ, savo phenel, hoj hino zaačhado khatar e S14 the irinel odoj tel o nav Serhij Mazur. Pre Ukrajina nane ča e S 14 hin odoj mek but aver rasisticka organizaciji, save pen ŝunen sar slugadža the hin paŝ lende o zbraňa. Jekbuter ŝundol pal o Pravý sektor, Ukrajinská povstalecká armáda, Bratrstvo Korčinského, Trojzubec Stěpana Bandery abo e Oraganizace ukrajinských nacionalistů.

Podpálený dům v osadě v Perečyně. Foto: Michael Beníšek.

TE HIN SAKONESKE KADA JEKH, TA PALIS HIN OLESTAR BARI BIBACHT

E skupina S 14, savi peskere aktiviti del pre Fejsbukos, kerdä andre okla divesa the kurke buteder pogroma (demavipena) andro Kyjevov the andro gava paŝ o Kyjevov, kaj demavenas pro Roma. Pale the pale džalas te marel romane fameliji, save sovenas andre čekarňa pre ŝtacija andro Kyjevov, khatar len o manuŝa la organizacijatar S 14 tradle avri, demavenas the pre romane komuniti pro agor andro foros.

„Sa so pes ačhila akana tel agorutne duj čhon sikhavel, hoj e policija the o amti na džanen te bajinel pal o etnicka manuŝengere cikņipena. E ukrajinsko policija the o amti na džan zorales mujal ala nacionalisticka the rasisticka organizaciji the keren hoj na dikhen lengeri kriminalita,“ phenel e Zola Kondurovo, dujto ŝerali khatar e ukrajinsko nadacija savi del o vast romane džuvlijenge. „Te pro Roma vareko demavel the vičinen e policija, ta varekana na avel, abo aven akor, sar pro

than imar űiko nane,“ skaržinel pes the del anglal, te e policija na kerel so kempel, abo mek likerel paŝ kajso rasisticko demavipen, ta palis pen o terne neonacista ŝunen igen zorales, the duminen, hoj ŝaj keren so kamen, u űiko lenge űič na phenela, na dena len űisavo trestos.

Te űiko le Romen na zaačhel ta but ukrajinska Roma phenen, hoj kajse rasisticka demavipena hine buter the buter andre calo them. Thoven pen neve the neve sgejlipena the organizaciji, save na daran te phenel, hoj likerem paŝ o krajno nacionalismos the rasismos. Jekh lendar, vičindoStřizlivá a zlá mládež ŝaj avel pal agorutno demavipen pro Roma andro Lvovos pre paluňi sera pre Ukrajina.

RATVALIPEN ANDRO LVOVOS

Mek na džanas či agorutno kajso demavipen pro Roma has raťi 24. junoste andro veŝoro pro agor andro foros, kaj dživenas tel o carhi o Roma. Pal o demavipen andro taboris o raklela čuraha murdarde le Romes, has leske biŝtheŝtar

berŝ, andro aver čhinde la čuraha duje biŝ berŝengere Romen, tranda berŝengera Romňa the deŝ berŝengere čhavores. „Has igen bibachtale, na has len jilo. Kamenas mange la čhas te čhinel andre men sar bakrores u maj oda kerdenas. Me les zaačhadom the čhinde man, has oda sar nalačo suno, e apokalipsa, agor la lumake,“ phenda palis e džuvli andro sakodiveseskero lekvapinen Ukrajinska-jaPravda. Jekh ori anglal jepaŝ rat pro Roma andro taboris demade vajkeci terne manuŝa, save hine khatar nacisticko banda Střizliváazlámládež. Has len čhura, baseballova palki the o piŝtoľa. Pandže manuŝen lendar palis e policija chudľa.

Sikhaďa pes, hoj džal pal o terne murŝa, save dživen andro Lvovos, u hine terneder sar deŝtheocho berŝ. Bantinda len upre biŝ berŝengero manuŝ.

E policija avila pro than jepaŝ ori pal oda, sar o Roma vičinenas pre tiŝňovo linka, hoj pre lende demaven o neonacista. Vajkeci manuŝen palis e policija chudľa, sar džanas pale andro foros. E policija phenda, hoj pen na garuvenas, has tromade the vičinkerkernas pre lendenacionalistickalava. Te len ŝunenav avri, phende, hoj hin čačipen, kaj gejle andro romano taboris, bo kamenas le Romen te tradel avri khatar o foros Lvovos. Sar jon phenen, ta o murdaripen kerde akor, sar o Roma na kamenas te džal het. Phenenas: „Romovéodmítalivýzvyk tomu, abyodešli dobrovolně.“

PRO DEMAVIPEN ŠAJ DIKHEN SA MANUŠA

Ratvalo demavipen andro Lvovos agoriŝaľla pal but demavipena mujal o Roma, o demavipena has zoraleder the zoraleder the džanas jekh pal aver andro cikneder intervala the e policija na kerelas űič. Kalo dives predal e romaňi komunita savi dživelas jaratar andro kyjevsko le-soparkos Holosivskij avľa 7. junoste raťi. Andro romano taboris sar has imar ŝiŝitno avle but murŝa, bijal o bala, o muja lenge has garude andro dikhle, has len tovera, svirinda abo o čhura. Andro Roma ruginenas, but len marenas. Paŝ o mariben lenge rakinenas, vičinenas rasisticka lava the bičhavenas len, te džan andre Indija. Kijo „trestno marŝos pro nalače Roma“ sar o organizatora e akcija vičinde, pes priľaŝinda e Azovská národní družina. Joj imar jekh kurko anglal irinelas pro Fejsbukos, so kamel te kerel, the palis oda dives delas o videjos pro Fejsbukos, sar maren the traden le Romen het.

E policija olestar džanelas, na phende lenge, hoj na troman oda te kerel, na dine űisavo komentaris the le Romenge na phende, so kamel e družina te kerel. Pro videjos le demavipnestar dičholsar odoj vaj pal biŝ minuti hine o žandara andro uniformi, no na keren űič, vakeren lenca the vičinen lenca nacionalisticka lava sar: „SlávaUkrajině, smrtjejmneprátelům!“

E KRITIKA KHATAR O THEMA PAL O HRAŇICI

Andro majos terne ukrajinska nacionalista kernas e akcija „mariben vaŝ e žuži Ukrajina“ the demade romano taboris andro paluno Termopilos the palis labarde upre romano kher andro gav Rudne paŝ o Lvovos. Andro Aprilis tradle o manuŝa khatar e neonacisticko skupina C 14 le Romen khatar lenger o taboris pro agor andro foros Kyjev, pre Liso Hora, te pre lende gejle te čhivkerel o bara the mukhle pre lende o apsunoplinos.

Kaja bari bibacht savi keren le Romenge pre Ukrajina, the hin latar brutalna demavipena the murdaripena, nane jekh le inŝtitucijenge pal ukrajinsko hraňica. O eksperta pre manuŝengere čačipena paŝ e Organizace spojených národů sar pen dodžandle pal agorutne incidenta, bičhade andro Kyjev zorali nóta, kaj mangel te maj preačhen o demavipena pro manuŝa khatar romane

fajti the kaj e policija the o amti te den zoralo hangos, hoj kada hin mujal manuŝengere čačipena. E Evropsko unija tiŝ phenda, kaj o Kyjev te kerel savoro predal oda, kaj pre Ukrajina te na avel e rasovo diskriminacija. Paru ukrajinska organizaciji save bajinen pal o manuŝengere čačipena, te e AmnestyInternational, dine avri jekhetano lekhaviben, kaj den zorali kritika proukrajinska amti, vaŝ oda, bo keren hoj o demavipena, save keren o nacionalista pro Roma, na dikhen.

KO HIN VAŝ KADA DOŠALO, E RUSIJA?

Oficijalno Kyjev predal manuŝengere čačipena te džal pal o Roma űič nevo na kisitinel. O ŝeralo khatar ukrajinska garude službi SBU o Vasilij Gricak phenel, hoj doŝali ģiňi e Rusija. „Hin amen o indiciji, hoj pal o demavipena pro Roma hin e Rusija, bo jon kamen te sikhavel e Ukrajina andro nalačo vuvud, sar agresivno them bibachtale manuŝenca,“ phenda o Vasilij Gricak. Kala lavenge pes na del te paťal. Ukrajinska ekstremna nacionalista the o rasista andro mariben vaŝ žuži ukrajinsko rasa džana jekhetanes the le bengeha, no le Rusenca, save jilestar na kamen na.

Romové a Ukrajině. Foto: Michael Beníšek.

CO SE DĚJE NA SLOVENSKU?

Stano Daniel / Foto: Andrej Gábor

Z televize řve reklama na půjčku, z rádia zas na slevy v hypermarketech. Jak v Česku, tak na Slovensku. Je těžké posoudit, jestli média realitu odrážejí, nebo ji tvoří. Společenské diskuse se však od mediálního prostoru příliš neliší. Právě proto bylo poměrně překvapivé sledovat, jak lidé na Slovensku zvedli hlavy od půllitrů a začali používat slova jako spravedlnost nebo slušnost.

Zásadním impulsem pro zvýšení zájmu o věci veřejné byla pro mnoho obyvatel Slovenska vražda investigativního novináře Jána Kuciaka a jeho snoubenky, archeoložky Martiny Kušnírové. Ihned po vraždě policie potvrdila, že zločin s vysokou pravděpodobností souvisel s Kuciakovou prací. Ta popisovala korupci na nejvyšších místech a stále více prstů ukazovalo na premiéra Fica a ministra vnitra Kaliňáka.

Lidé spontánně vyšli do ulic a žádali změny. Nestalo se tak v minulosti po jiných vraždách, ani po jiných skandálech. Teď však najednou jako by byli ohroženi všichni. Novináři si začali uvědomovat svou zranitelnost a všudypřítomné fotky Jána a Martiny s jejich civilními úsměvy jako by křičely: mohl jsi to být ty, mohl to být váš syn, vaše dcera.

Neformální hnutí „Za slušné Slovensko“ se přesunulo ze sociálních sítí do ulic a to také do menších měst a odlehlých částí Slovenska. Došlo k výměně premiéra a ministra vnitra (dokonce dvakrát). O něco později a s těžkostmi také k výměně kdysi „nejlepšího“ policejního prezidenta. Romům zůstanou asi všichni tři v paměti jako „bojovníci proti romské kriminalitě“. Když v Moldavě nad Bodvou v roce 2013 policie vykonala razii a vysloveně mlátila muže, ženy a také děti z osady na ulici Budulovská, ministr vnitra Kaliňák a premiér Fico spěchali sbírat politické bodíky a zasahující policisty pochválili.

Nechutná policejní zvůle z Moldavy nad Bodvou má po pěti letech šílené rozuzlení. K pátemu výročí se v červnu některá média k případu znovu vrátila a informovala, že vyšetřovatel obvinil šest obětí z křivé výpovědi a následně státní zastupitelství podalo žalobu. V polovině června již dvě z obětí z Okresního soudu Košice 1 obdržely trestní rozkazy za přečin křivé výpovědi, a to bez toho, že by vůbec kdy vypovídaly před soudcem.

Ne, Romové opravdu nemívají na Slovensku příliš mnoho důvodů věřit policii. Také pro případ „kluků“ z košického Luníku IX, které v roce 2009 policie

sebrala a pak mučila ve stylu vězení Guantanamo. Policisté si vše nahrávali na mobily a nahrávky se pak dostaly do médií. Jenomže soud pak nahrávku, prý pořízenou nelegálně, neuznal jako důkaz a devět zapojených policistů osvobodil.

Případů, které dávají Romům důvod nevěřit policii, je mnoho. A to se dozvíáme jen o těch nejvíce problematických. Poslední dobou však má s důvěrou v policii problém i většinové obyvatelstvo. Podle Eurobarometru, agentury zkoumající veřejné mínění v Evropské unii, mají obyvatelé Slovenska nejnižší důvěru v policii mezi všemi členskými státy. Více než polovina obyvatelstva – přesně 56 % – policii jednoduše nedůvěřuje.

Slovensko má nového premiéra, novou ministryni vnitra, ministra spravedlnosti, nového policejního prezidenta, ale stále jsou tu problémy. Když byl před pár týdnů zavražděn Henry Acorda a orgány vraha propustily z vazby s argumentem, že u něj nehrozí pokračování v trestné činnosti, byla tu opět nová situace. Najednou nevalilo, že šlo o Filipínce žijícího na Slovensku, imigranta tmavé pleti. Lidé znovu vyšli do ulic a ptali se na fungování policie, prokuratury, soudů.

V této atmosféře se pak objevily další dva zajímavé rozsudky, tentokrát však pozitivní. V kauze šikanovaných romských chlapců z Košic krajský soud podpořil stížnost jejich obhájců a případ vrátil okresnímu soudu. Je pravdou, že chlapci si toho již moc nepamatují, a tím se situace komplikuje. Naděje na úspěch tu však stále je. Tím druhým zajímavým případem je diskriminace Romů v bydlení v Sabinově. Radnice se tam před deseti lety rozhodla sestěhovat Romy z centra za město, symbolicky za kopec. Romové se obrátili na soud a ten okresní jim dal za pravdu. Kauza ale postoupila na krajský soud a ten rozhodl až teď. Slovensko má tedy precedens o segregaci v bydlení domácích soudů, a to může znamenat opravdu mnoho.

Ještě neoslavujte, Slovensko má stále mnoho problémů. Něco se však možná mění a Romové jsou toho součástí. A tak jako v listopadu '89, i teď najdete Romy a Romky na tribunách. Zatím jen s hudbou, ale o to významněji – romská kapela Kokavakere Lavutara (Sendreiovcí) hrála jak na koncertu pro „Jána a Martinu“, tak i na nedávném Duhovém PRIDEu. Jednoduše proto, že to je tak správné. ●

Z OSVĚTIMI DO ŽILINY

Izabela Chalupníková / Foto: Jan Mihaliček

Již šesté setkání „Baruvas“ (Rosteme) studentů zapojených v Romském stipendijním programu organizace ROMEA se začátkem července konalo v Polsku – na místě bývalého koncentračního tábora v Osvětimi.

Svou cestu studenti zakončili v Žilině, kde se zúčastnili vyvrcholení vzpomínkového pochodu na počest slovenských vězňů Rudolfa Vrby a Alfréda Wetzlera, kterým se z tábora podařilo uprchnout právě do Žiliny a podat tam zprávu o tom, co se v Osvětimi skutečně děje. Své dojmy ze setkání popisuje studentka Mezinárodní konzervatoře Praha Izabela Chalupníková.

Vlastně jsem nějakou dobu zvažovala, jestli se na tento výlet vydat. Vnitřně jsem cítila, že to bude psychicky velmi vyčerpávající, ale myslím si, že historie by se měla stále připomínat, aby se znovu neopakovala. Také jsem se chtěla dozvědět více o romském holocaustu, protože o tom se ve školách většinou nijak zvlášť nehovoří.

Myslím si, že všichni jsme někde uvnitř měli trochu zvláštní pocit, když jsme si uvědomili, že ani ne před 80 lety se tu dělo něco tak krutého. Setkáním nás provázela historička Jana Hejkrliková a romistka Renata Berkyová, kterých jsme se vedle večerních přednášek mohli i kdykoliv na cokoli zeptat.

Prohlídka začala v menší části tábora, která se nazývá Auschwitz I. Ve většině budov bylo muzeum. Viděli jsme mnoho dochovaných fotek a dokumentů. Byl z nich cítit neskutečný smutek a beznaděj. Vyhrkly mi slzy do očí, když jsem viděla obrovskou fotku dítěte, které bylo odebráno od matky, aby na něm své pokusy prováděl doktor Mengele.

Bylo vyhublé až na kost a jediné, co mu zůstalo, byly jeho velké smutné oči. Viděli jsme předměty, které patřily vězňům a které Němci nestihli na konci války spálit. Boty, hrnce nebo kufry si museli Židé a Romové před odjezdem podepsat, aby si mysleli, že jim je jednoho dne vrátí. Zlaté šperky a další cenné věci Němci ihned zabavovali.

Nejhorší zážitek pro mě byl, když jsme se šli společně podívat do jedné z plynových komor. Už když jsem vešla dovnitř, zmocnil se mě strašně silný pocit bezmoci a uvěznění. Byl to pocit, jako bych se nemohla pořádně zhluboka nadechnout. Němci dokázali do takovýchto komor, kam se normálně vejde přibližně 500 až 600 lidí, vměstnat jich 1000 až 1500. Když jsem si to představila, bylo mi z toho hrozně.

Odpoledne jsme absolvovali prohlídku v druhém, větším táboře Auschwitz II – Březinka. Atmosféře nepřidala přicházející bouřka. Jako by se pouze nad táborem pohyboval obrovský černý mrak. Některé budovy, jako třeba právě plynové komory, nechali nacisti ke konci války vyhodit do povětří. Do některých budov jsem ani nevkročila, protože zážitek z první části tábora ve mně stále přetrvával a nechtěla jsem ho prožít znovu.

Po našem pobytu v Polsku jsme se přesunuli do Žiliny, kde jsme se zúčastnili programu v židovské synagoze. Program, který se nazývá Vrba-Wetzler Memorial, je věnovaný dvěma slovenským Židům, kterým se v roce 1944 podařilo uprchnout z Osvětimi do Žiliny. Každý rok se lidé vydávají na vzpomínkovou cestu a kopírují právě jejich trasu. My jako stipendisté jsme byli společně s Romeou pozváni, abychom přiblížili také situaci Romů za druhé světové války. Já jsem měla tu čest zazpívat krásnou píseň Aušvicate, která vznikla právě v koncentračním táboře Osvětim. Byl to pro mě neskutečně silný zážitek. Večer jsme se přesunuli k památníku holocaustu v Žilině, kde jsme položili květiny a zapálili svíčky, a vzdali tak úctu obětem nacismu. Symbolicky jsme jím zakončili celý náš výlet.

Cesta do Osvětimi a Žiliny ve mně zanechala mnoho pocitů a ještě teď, když si na ni vzpomenu, běhá mi mráz po zádech. Pomohla mi uvědomit si, co je v životě opravdu důležité. ●

STUDENT FARMACIE MICHAL KOKY: LIDÉ SI MYSLÍ, ŽE JSEM ITAL NEBO ŘEK

Marta Gáborová / Foto: Archiv M. Kokyho, Petr Zewlakk Vrabec

Michal Koky studuje druhým ročníkem farmacie na Veterinární a farmaceutické univerzitě v Brně. „Zdravotnictví mě lákalo už od dětství. Vždy jsem věděl, že se v budoucnu chci pohybovat v této sféře. Na gymnáziu mě ze všech předmětů nejvíce bavila chemie. Farmacie zahrnuje obě tyto oblasti, a tak jsem si ji vybral jako studijní obor,“ přibližuje Michal.

Chemie však pro něj nebyla vždy tak velkou vášní, jako je tomu dnes. I na gymnáziu s ní měl zpočátku problémy – nejspíše proto, že se často střídali učitelé a neodnesl si potřebné znalosti. Dobře však věděl, že pokud chce studovat farmacii, bude muset na chemii zapracovat. „Na farmacii je samozřejmě chemie hodně a na úplně jiné úrovni, ale když se tomu člověk intenzivně věnuje a baví ho to, dá se to zvládnout,“ dodává skromně.

V každém semestru musí Michal zvládnout obvykle šest zkoušek. Dvě z nich jsou stěžejní a vyžadují soustavnou přípravu během semestru. Studium je náročné i časově – mnoho hodin tráví v laboratořích.

Michala ve studiu podporují především rodiče a přátelé. Oba rodiče mají odbornou střední školu, matka je vyučená prodavačka a otec zedník. I přesto, že nemají vysokoškolské vzdělání, klade rodina Kokyových na vzdělání velký důraz. Michal není jediným vysokoškolským studentem v rodině. Jeho dvojče Roman studoval stejně tak jako Michal na gymnáziu a nyní studuje psychologii v Ostravě. „Tento obor ho moc baví, je přímo nadšený. Věnuje se spoustě mimoškolních aktivit. Jezdí na různé semináře, konference. Účastí se mnoha projektů,“ dodává Michal hrdě.

Studium je pro něj povinností, ale také zábavou. Škola ho bavila odmala, k učení ho rodiče nikdy nemuseli nutit. Hlavním zdrojem motivace pro něj bylo to, že chtěl směřovat jinam než jeho romští vrstevníci. Většinové společnosti chtěl ukázat, že i Rom může dosáhnout svých cílů – a cestu k nim vidí právě ve vzdělání. I jako úspěšný vysokoškolák se Michal setkal s narážkami na barvu své pleti.

Většinou na něj negativním způsobem pohlíželi lidé, kteří ho moc dobře neznali. V Brně, kde studuje, si mnoho lidí myslí, že je cizinec. „Už jsem se setkal s tím, že na mě lidé v obchodě, v autobuse, v copy centru i ve škole začali mluvit anglicky. Přijde mi to vtipné. Někteří mí spolužáci z fakulty se mě naprosto otevřeně zeptali, jakou mám národnost,“ přibližuje.

Nejčastěji ho tipovali na Itala, Řeka nebo Španěla. „Já jim ale vždy bez ostychu odpověděl, že jsem Rom. Ani v nejmenším mě nenapadlo to zapírat. Připadalo by mi to naprosto absurdní. Proč bych se měl stydět za to, kdo jsem? V momentě, kdy bych to udělal, bych ztratil svoji sebeúctu. Já jsem velmi rád, že jsem tím, kým jsem. Tím, že vyčnívám, jsem pro ostatní snadno zapamatovatelný, což by mi v budoucnu mohlo hodně pomoci,“ dodává přesvědčivě Michal.

O své profesní budoucnosti má jasno.

Nějakou dobu by rád pracoval v lékárně, a až úspěšně dostuduje, chtěl by se specializovat v oboru klinické farmacie a pracovat v nemocnici. O tom, že by si otevřel vlastní lékárnu, nepřemýšlel. „Myslím si, že v současné době, kdy převládají řetězcové lékárny, by byl velký risk zakládat vlastní soukromou lékárnu. Já osobně bych se asi do toho nepouštěl,“ říká realisticky.

Michal je stipendistou Romského vzdělávacího fondu. Stipendium Michalovi poskytuje určitý pocit jistoty a také komfortu. Nemusí trávit tolik času na brigádách a může se tak věnovat studiu. Stipendium však vedle výhod znamená také povinnosti, které musí studenti splnit. Patří k nim dobré studijní výsledky, angažovanost v dobročinných aktivitách a také schopnost reprezentovat se jako Rom.

Bratři Kokyovi se minulý rok poprvé zúčastnili setkání romských studentů středních a vysokých škol „Baruvas“ (Rosteme) organizace ROMEA. Michal vzpomíná, že měl ze společného setkání obavy, ale nakonec byl nadšený a vděčný, že se mohl tohoto setkání zúčastnit.

„Překvapilo mě, kolik romských, ať už vysokoškolských, nebo středoškolských studentů, tam bylo. Seznámil jsem se s mnoha úžasnými mladými lidmi. A lidé, kteří pracují v organizaci ROMEA a tato setkávání pořádají, jsou nesmírně milí, obětaví a nosí svá srdce na dlani. Setkání mě nesmírně duševně obohatilo, dodalo mi motivaci a tím, že jsem viděl tolik úspěšných Romů, jsem se utvrdil v tom, že, když člověk chce, tak dokáže vše,“ dodává Michal na závěr. ●

MÁME SPOLEČNÝ ZÁJEM

Lenka Jandáková / Foto: archiv redakce

„Romské děti mají úplně stejné sny a profesní ambice jako české děti. Chtějí být lékaři, právníky, podnikateli. Mnohdy jim však chybí motivace a podpora ze strany rodiny a školy, trpělivost a péle,“ vyjmenovává **David Ščuka** důvody, které ho vedly k založení spolku **Centrum společného zájmu**, jehož hlavní náplní je dlouhodobé doučování romských dětí.

Centrum společného zájmu vzniklo před dvěma lety a již rok a půl díky projektu „Společně to zvládnem“ poskytuje pravidelné doučování hlavně v matematice, českém a anglickém jazyce dvacítky dětí ze čtvrtých až devátých tříd. „Doučování jsme se začali věnovat zejména z toho důvodu, že vzdělání považujeme za jednu z nejdůležitějších hodnot v životě člověka,“ zdůrazňuje David Ščuka a vzpomíná na zkušenosti, které získal během desetiletého působení ve školství a které předurčily jeho záměr podporovat romské děti. „Poznal jsem, že romské děti, zejména ze sociálně znevýhodněného prostředí, potřebují podporu a pomoc od útlého věku, aby byly schopné uspět v základním a navazujícím školství, a že dítě, které nemá podporu rodinného zázemí, může ve škole uspět, pokud se mu dostane pomoci učitelů, asistentů ve škole, případně neziskové organizace. “Dal proto dohromady tým doučovatelů, zkušených pedagogů, kteří jsou stejného názoru jako on, mají zkušenosti s romskými dětmi a své znalosti jim chtějí předávat.

Romské děti potřebují kolem sebe vidět pozitivní vzory, myslí si David Ščuka a vysvětluje tím rozhodnutí zakladatelů

spolku, aby doučovateli byli především Romové, kteří mají vysokoškolské vzdělání a dosáhli společenského a pracovního úspěchu. „Obrovským vzorem pro tyto děti jsou Romové, kteří uspěli ve společnosti v oblasti umění, hudby, sportu. Děti se do doučovacího kroužku těší, protože se tam cítí dobře, uvolněně, pohybují se v přátelském prostředí a za svou snahu jsou odměňovány naším spolkem například školními pomůckami, které si nemohly dovolit.“

Ale i tak se stane, že dítě ztratí zájem na doučování docházet, přiznává Ščuka. V Centru společného zájmu si proto dobře uvědomují, že investovat energii do motivování dětí, ale i jejich rodičů se vyplatí. Už když projekt doučování připravovali, kontaktovali rodiče a vysvětlovali jim důležitost vzdělání pro jejich děti. „Rodiče průběžně informujeme o výsledcích dětí, o tom, co dětem jde snadno a co naopak hůř, v čem potřebují víc podpory, a oni oceňují, že jejich děti mohou navštěvovat takový kroužek, protože sami nemají možnosti a znalosti, jak svým dětem pomoci. Děti se zase velmi záhy dokážou namotivovat svými lepšími výsledky ve škole,“ říká David Ščuka a upozorňuje, že klíčový je přístup

doučovatelů, kteří s dětmi dlouhodobě pracují nejen po pedagogické stránce, ale věnují se jim i po stránce sociální a osobnostní. „Za dobu mého působení ve škole a nyní i v doučovacím kroužku jsem vypožadoval, že tyto děti potřebují být dostatečně chváleny, což jim dodává potřebnou sebedůvěru, která jim chybí,“ vyzdvihuje důležitý moment průběhu doučování předseda spolku.

Sám se ve své praxi nejednou setkal s tím, že nezájem dětí o školu pramenil právě z přístupu pedagoga, a velmi si váží takových, kteří se o své žáky upřímně zajímají. „Každý učitel je jiný a ne každý učitel se umí romským dětem věnovat, zaujmout je natolik, aby dávaly pozor, aby je učivo bavilo a aby spolupracovaly. Existují však učitelé, kteří tento dar mají, což se projevuje pozitivním vztahem romských dětí ke škole, respektive k učiteli, se kterým se pak dobře spolupracuje i nám, doučovatelům.“

SEGREGACI VE ŠKOLSTVÍ ODMÍTÁM

David Ščuka založil spolek, který se snaží děti podporovat v tom, aby si své studijní a profesní ambice, o kterých si sní jen ve skrytu duše, plnily a nenechaly se od

nich odradit. Ukazujeme jim, že to, že jsou Romové, není handicap, něco, za co by se měly stydět, ale naopak jejich předností, „zejména v kultuře, tradicích, jazyku, emocích“, je hluboce přesvědčen. Bohužel si však valná část obyvatel České republiky myslí o Romech opak a společně docházce svých a romských dětí se brání. „Z vlastní zkušenosti bohužel vím, že inkluze, jak si ji představuji já, je nereálná. Když se do třídy přihlásí více romských dětí, čeští rodiče své děti ihned odhlašují. Pokud nedojde ke změně myšlení celé společnosti, inkluze ve školství bude problémem,“ konstatuje Ščuka a doplňuje, že v inkluzivních opatřeních spatřuje dobrou věc, protože české a romské děti mohou získat příležitost navzájem se od sebe učit, poznávat se a ovlivňovat své smýšlení „o těch druhých“.

A tak, i když segregaci ve školství z principu odmítá, zaměřuje se ve svých aktivitách pouze na děti romské národnosti. Neskrývá totiž obavy ze státní přijímací zkoušky na střední školy, na kterou doplatí převážně právě romské děti. Vysvětluje to tím, že úroveň jednotlivých škol se právě v důsledku neochoty českých rodičů ke společnému vzdělávání značně liší a uvádí příklad: „V centru Brna máme čtyři „romské“ základní školy, tedy školy, které navštěvují převážně romské děti. Jsem si jist, že tyto školy neposkytují dětem dostatečné znalosti k dalšímu studiu jako jiné školy v Brně, kam je pro romské rodiče velký problém umístit své dítě. Tyto tzv. romské školy sice využívají spoustu programů a projektů, např. obědy zdarma, kroužky pro děti, ale kvalita výuky není srovnatelná s neromskými školami.“ A právě úroveň dosažených znalostí se může stát tou pomyslnou zdí, přes kterou se romské děti, až se na střední školy začnou hlásit populačně silné ročníky, nedostanou – v převahu uchazečů si ředitelé začnou vybírat podle výsledků státního testu jen ty nejlepší.

Ščuka je však přesvědčen, že i dítě, které přichází na střední školu ze „speciální“ základní školy, v ní může uspět a učivo maturitního oboru zvládnout, neboť tento typ škol navštěvují Romové stále spíše ze sociálních důvodů než kvůli tomu, že by potřebovali speciální přístup z důvodu mentálního hendikepu. „Pracoval jsem na Střední odborné škole managementu a práva, kde takových dětí byla valná většina, proto vím, že i tito studenti

mohou uspět u maturitní zkoušky, ale potřebují velkou pomoc a podporu školy, rodiny a mít vnitřní motivaci.“ Za úspěch považuje, když do prvního ročníku střední školy nastoupí 25 studentů, z nichž deset řádně odmaturuje. „A podaří-li se některým z nich zvládnout přijímací zkoušky na vysokou školu, je to úspěch, ze kterého mám obrovskou radost nejen já, ale i kolegové v kroužku.“

I když neexistují přesné údaje o počtu romských studentů středních a vysokých škol, David Ščuka je přesvědčen, že se jejich počet za posledních dvacet let

výrazně zvýšil, což dokládá jedním příběhem za všechny. „Student pocházející z početné rodiny, ve které rodiče ani sourozenci neukončili ani učební obor, se vlastní pilí a s podporou naší organizace vypracoval až ke složení maturitní zkoušky a v současné době pracuje. Znam mnoho studentů, kteří vystudovali střední školu a pokračovali ve studiu na vysokých školách, a to mi dává motivaci, proč se romským dětem chci věnovat i do budoucna,“ uzavírá optimisticky David Ščuka.

CENTRUM SPOLEČNÉHO ZÁJMU, Z. S.

poskytuje mimoškolní vzdělávací a volnočasové aktivity dětem žijícím v sociálně vyloučených lokalitách v Brně-střed a Brně-sever.
Více na www.spolecnyzajem.cz.

KOMUNITNÍ STAN U ŽELEZNÉHO DVORA

Jana Baudyšová / Foto: Archiv Khamoro, o. p. s.

„Lidé mi říkali, pane Emile, víte, kolik lidí tady bylo před vámi? Co všechno nám naslibovali, a pak už se nikdo neobjevil?“, vzpomíná na reakce lidí ze sociálně vyloučených lokalit Železný dvůr a Pod Železným dvorem v Chodově na Karlovarsku ředitel organizace Khamoro **Emil Voráč**.

Poválečná historie přinesla městu ležícímu deset kilometrů od Karlových Varů proslavených láznemi a filmovým festivalem mnoho jizev, které jsou na jeho tváři znát i dnes – od výstavby panelových sídlišť přes hnědouhelné doly po přístěhovalectví. „Následky sklízíme dodnes. Je to nejen absence tradic, obyčejných mezilidských vztahů, ale především velká koncentrace sociálních problémů, jako jsou drogy, bezdomovectví, kriminalita,“ přibližuje Voráč.

Právě proto se rozhodl lidem z těchto dvou lokalit, které jsou mimochodem největšími vyloučenými lokalitami v kraji vůbec, pomoci. Začátky rozhodně nebyly jednoduché, kromě nekonečného vyjednávání na mnoha místech a papírování narazil na letargii a nezáměr samotných místních obyvatel.

„Musel jsem úřadům dokládat různé již existující analýzy, které nebyly zdaleka tak přesné jako ty, co jsem přímo na místě vypracovával sám. Lidé z ghett byli vyhořelí a přestávali věřit, že existuje někdo, kdo by měl opravdu zájem o zlepšení jejich životních

podmínek. Slibů bez výsledků slyšeli už hodně,“ vzpomíná.

Při jedné z návštěv ministerstva práce a sociálních věcí, na které o projektu připravovaném v rámci Operačního programu EU Zaměstnanost hovořil, navíc padla otázka na prostory a zázemí, kde se bude práce s komunitou odehrávat. „Takové místo v okolí vyloučených oblastí není, pomyslel jsem si, ale pak jsem dostal nápad, který se zástupcům ministerstva zalíbil,“ přibližuje. A tak vznikl komunitní stan – unikátní místo sloužící nejen k setkávání pracovníků s obyvateli lokalit, ale i k mnoha různým akcím.

Stan pojme až 80 lidí a díky plynovým ohřívačům může sloužit i v zimě. Kromě přednášek, workshopů, rekvalifikací nebo programů pro děti se Khamoro zaměřuje zejména na zapojování lidí z lokalit. „Rekonstruujeme společné prostory domů, malujeme, opravujeme venkovní prostory, vytváříme dětské koutky, pískoviště a podobně,“ popisuje Voráč. Přestože jeho komunitní pracovníci hrají v práci s místními lidmi jednu z nejdůležitějších rolí, cílem je, aby byli

postupně potřeba co nejméně – aby se komunita postavila na vlastní nohy a dokázala si poradit sama.

„Vytvořili jsme mimo jiné jádrovou skupinu, se kterou se pravidelně scházíme a navrhujeme další kroky na základě toho, co je v té které lokalitě potřeba, vyhodnocujeme dosavadní úkoly. Obyvatelé jsou hrdí jak na stan, tak na to, že dohodnuté činnosti vykonáváme společně, že jsou jejich součástí,“ říká na závěr Voráč.

KHAMORO, O. P. S.

Organizace v Chodově působí už od roku 1997. U jejího vzniku stál Petr Hruška, který začal v rámci chodovské farnosti pracovat s dětmi a mládeží. Křesťanský klub, do kterého se zapojilo mnoho romských dětí, se usídlil ve farní budově. O šest let později se z Khamora stalo samostatné občanské sdružení, dnes působí jako obecně prospěšná společnost.

VZPOURA NA UBYTOVNĚ KUNCOVKA: ROK POTÉ

Jan Milota / Foto: Vladimír Čičmanec

Kauza brněnské ubytovny ukazuje, jak řešit obchod s chudobou v době, kdy stát ohrožuje obyvatele ubytoven vyhlášením bezdoplatkových zón. Vlastními silami a za podpory místní komunity si ženy z Kuncovky po roce boje obhájily svá práva i před soudem.

Dvanácti ženám z ubytovny v brněnských Židenicích došla vloni v zimě trpělivost. Majitel domu Robert Hrdina ubytované rodiny dlouhodobě týral vypínáním elektřiny a vody, netopil a za byt o velikosti třicet metrů čtverečních požadoval deset a půl tisíce korun nájemného. Nadto ubytované ponižoval, vulgárně jim nadával a různými způsoby vydíral. Situace byla bezvýchodná. Když ženy z Kuncovky zjistily, že jejich děti opět vstávají do promrzlého bytu, v němž nefunguje elektřina, začaly přemýšlet o radikálnějších řešení. Útoky majitele už si nechtěly nechat líbit.

Spojily se proto s aktivisty ze skupiny Chceme bydlet! a požádaly je o podporu. Aktivisté dům začali pravidelně navštěvovat, a žádný další akt šikany tak nezůstal bez odezvy. O to více se stupňoval tlak ze strany majitele, vše potom vygradovalo 27. března, kdy Robert Hrdina vypnul elektřinu sedmi rodinám.

Několikrát během dne byla na místo volána policie, ale až večer, po dlouhém jednání, donutila Roberta Hrdinu elektřinu znovu zapnout. Celý den na Kuncovce pobývalo třicet aktivistů, což dodávalo obyvatelům potřebnou kuráž. Na hájení svých práv už nebyli sami, měli se o koho opřít.

ROK VZPOURY

Od té doby už si majitel nedovolil nic z toho, co dříve bývalo na denním pořádku. Elektřina rázem bez problému fungovala a obyvatelé ubytovny si mohli zatopit. Policie dokonce překvalifikovala jednání Hrdiny z přestupku na trestný čin a začala kauzu Kuncovka vyšetřovat.

Podle hesla rozděl a panuj Hrdina pochopil, že musí změnit strategii. Začal ubytovaným odpouštět nájemné, nakupoval pamlsky pro děti, pořádal veselice. Soudržnost obyvatel domu však byla velká, nenechávali se uplatit. Hrdina si poté ovšem najal právníky a lidé z Kuncovky začali o svém boji pochybovat – obávali se totiž vyhazovu. Aktivisté Kuncovku navíc v létě opustili.

Situace zůstávala několik měsíců stejná. Vzbuřenci chodili na nekonečné výslechy na policii, přesto se policejní vyšetřování do konce roku nikam neposunulo. Nejdůležitější a nejhmatatelnější výsledek vzpoury však přetrvál: nikdo již neměl vypnutou elektřinu ani vodu.

Obrat nastal v zimě letošního roku. Dva obyvatelé, kteří se Hrdinovi postavili, byli obviněni z neoprávněného bránění v užívání bytu. Státní zástupce nedlouho na to podal obžalobu a věc se dostala před soud. Právníkům Roberta Hrdiny se tak podařilo, co nikdo neočekával: pomstít se vzbuřencům za asistence trestní justice.

Soud s jednou ze vzbuřených žen začal před dvěma měsíci. Morálka je na vaší straně, nikdy jste nic špatného neudělali, ale co když to soud vůbec nepochopí? Tato nejistota provázela Zdenu celé jaro. Již při soudním dokazování však bylo zřejmé, že obžaloba je bezzubá a nemůže prokázat jakýkoliv trestný čin. To nakonec uznal i soud: setrvání v bytě bez nájemní smlouvy a odpor proti šikaně pronajímatele není trestný čin. Zdena byla zproštěna obžaloby.

Soud tak potvrdil, že vzpoura byla nejen legitimní, ale i legální. Státní orgán tím v podstatě ujistil všechny v podobné situaci, že se mohou bránit, že jejich obrana nemůže být hodnocena jako

trestný čin, tedy že setrvání v bytě přes vyhazování a vyhrožování není trestným činem. Nadto státní zástupce obžaloval Roberta Hrdinu z trestného činu zásahu do práva k bytu, a jednání majitele se tak konečně také dostane před soud.

KDYŽ STÁT NEKONÁ

Obchod s chudobou je jednou z nejpokleslejších praktik zneužívání situace lidí v nouzi. Jedinou odpověď, kterou zákonodárci dosud našli, bylo potrestat chudé, tedy sebrat jim doplatky na bydlení. Poslanci si zřejmě mysleli, že takto vyhladoví obchodníky s chudobou. Ve skutečnosti však nechávají hladovět děti rodičů, jimž nic jiného než ubytovna nezbyvá.

Kauza Kuncovka je jednou z možností, jak situaci řešit – vlastními silami či s pomocí aktivistů. Lidé z ubytoven jsou schopni se zhůvěřilosti obchodníků s chudobou bránit. Mají sílu a odhodlání stejně jako dvanáct židenických žen. Potřebují však zastání ze strany široké komunity, potřebují pozornost médií a podporu ze strany úřadů.

Když jim takovou podporu poskytneme, s obchodníky s chudobou se vypořádají sami. Nic jiného jim ostatně – dokud budou zákonodárci nadále problémy ubytoven ignorovat – nezbyvá.

STRATENÍ VYPRÁVÍ TOMÁŠ BOTLÓ

Renáta Kováčová, Tomáš Botlů / Foto: archiv Tomáše Botlů

V seriálu Romaňi gili (Romská píseň) se věnujeme historii a současnosti některých dobře, ale i méně známých (nejen) romských písní a písňových textů. Pátý díl patří Tomášovi Botlů, který okouznil porotu během účinkování ve třetí řadě soutěže Československo má talent. Od té doby vydává jeden singl za druhým.

ROMSKÉ POHÁDKY V TELEVIZI

Lenka Jandáková, Foto: Archiv České televize

V červnu se v pravidelném pořadu Čtení do ouška na dětském kanálu České televize Děčko dětští diváci vydali do „světa rozpustilých, hravých i moudrých romských pohádek“, jak zní podtitul cyklu deseti dílů nazvaných Kočování za pohádkou.

Brněnská tvůrčí skupina přistupovala k výběru i zpracování pohádek zodpovědně a zaštitila se erudiicí Muzea romské kultury. Byla si vědoma, že vstupuje na tenký led žánru, který v romské ústní lidové tradici, ještě v druhé polovině 20. století živé, není určen pouze dětem s takovou samozřejmostí, jak jsme zvyklí v případě českých lidových (nutno dodat obrozeneckými folkloristy cenzurovaných) pohádek. Těmto „minám“ se však scénáristi vyhnuli, a naopak těžili z vtipných momentů, které do děje vnáší slovní výrazy a spojení jako princezna fajnovka a které bychom v těch českých hledali marně.

Tvůrci pořadu se rozhodli vyprávět klasické pohádky a vybírali hlavně ze zlatého fondu, tedy z knih Romské pohádky (Fortuna 1999) Mileny Hübschmannové, která v 50. až 70. letech minulého století zachytila umění posledních autentických vypravěčů a s nimi mizějící příběhy předávané z generace na generaci, a Ráj na zemi Gejzy Demetera vycházejícího ve svých literárních zpracováních pohádek z obdobného zdroje. Mladší generaci autorů reprezentují Vladislav Haluška pohádkou Tři hádky (O božím Sidorkovi, 2003)

a Lucie Kováčová. Ta se s pohádkou O zlatých houslích zúčastnila literární výzvy nakladatelství KHER, ze které vzešla elektronická kniha Otcův duch a jiné pohádky (2012).

Každá pohádka je rámována drobnými laškovnými příhodami ze života mladého páru, jenž si přestávky na cestách karavanem krátí loutkovým divadélkem. Do rolí vypravěčů obsadila režisérka Zuzana Dubová herce Honzu Cinu, který se hrdě zná ke svým romským kořenům, a Annu Duchaňovou, loutkoherku a výtvarnici, autorku originálních

loutek inspirovaných poetikou alternativního loutkového divadla Buchty a loutky.

Hra s loutkami posouvá děj vpřed a zároveň jej svou názorností dělá pro děti pochopitelnějším a atraktivním. Režie s lehkostí pojala i specifika romské kultury. Nebála se třeba „přeřeknutí“ Feri-Ferrari, herci se však nepodbízejí přízvukem typickým pro romský etnolect češtiny. Citlivě se pracuje s motivy víry a i díky tomu i smutný konec bajky o vlkovi působí smířlivě. Více takových počínů!

STRATENÍ

Tato píseň je cover na píseň Nothing's Gonna Change My Love For You od fenomenálního George Bensona a do světa jsem ji vypustil v únoru, před sv. Valentýnem. Song je o lásce. Dva lidé se rozejdou a jsou vlastně oba ztraceni a uvědomí si, že bez sebe nedokážou už dále žít a jak je pro ně jejich láska důležitá.

Píseň je u mého publika velice populární a samo si ji také žádá, proto jsem si ji vybral. Mám na ni také skutečně velice pozitivní ohlasy. Už asi padesát fanoušků mi napsalo, že právě díky této písni se k sobě po rozchodu vrátili. To si pak člověk uvědomí, že to, co dělá, není zbytečné a že hudba opravdu léčí.

STRATENÍ

*Koľkokrát musíš prekonať
ťažké chvíle
Vravím ti to stále
Moje slova nevnímaš*

*Spomienky, ktoré sú vo mne sú
také silné a nezabudnuteľné
Nedokážem sa ťa vzdať*

*Stále sa pýtam, stále trápim sa
Prečo je nám to tak súdené
Pomôž mi šťastie nájsť, volám
ta späť mojim hlasom*

*Bože daj mi ešte raz šancu
Začalo to ako krásny príbeh
Neraň nás a drž nás pevne
Nech naša láska je tu večne*

*Možno sme si neboli súdení
Napriek tomu vravím skús
to so mnou
Nevrav mi, že to nejde
Skús nájsť to naše šťastie, láska*

*Pamätáš si chvíle, kde si bola
pri mne
spolu písali sme príbeh
Nedovoľ, nech ho píšem sám*

*My dvaja vieme, ako sa ťažko lúči
A ja to nechcem skúsiť
Ja ťa prosím ostaň stáť*

*Už nevládzem ťa presviedčať
Zostal som tu bez teba
Pomôž mi šťastie nájsť
Volám ťa späť mojim srdcom*

O ROMECH A O GÁDŽÍCH: VE ŠKOLE

PAL O ROMA THE PAL O GADŽE: ANDRE ŠKOLA

Jan Ort / Foto: Jiří Šlemar

V Dědině stojí budova školy, ale již několik desítek let neplní svůj účel, zeje prázdnotou a chátrá. Když starší obyvatelé dědiny vyprávějí o vzájemných přátelských vztazích, často právě na tohle poukazují: „Vždyť my jsme spolu chodili do třídy.“ Stále více oddělené životy Romů a Neromů v současnosti ilustruje i to, že základní školu v Dědině nahradila škola ve vedlejší vesnici, a zatímco generace dnešních dvacátníků v ní zažila ještě etnicky smíšené třídy, na neromské vrstevníky v ní dnes romské děti narazí jen stěží.

Taková situace odráží dlouhodobý trend, kdy mladé neromské rodiny odcházejí za prací do větších měst, a ve vesnicích stoupá procento romských dětí. Ukazuje to ale i na rozdíl v ekonomických možnostech neromských a romských rodin. Například v samotné Dědině několik málo neromských dětí žije, jejich rodiče je ale přihlásili na základní školu do nejbližšího okresního města, která se na jedné straně těší pověsti kvalitnější výuky, na straně druhé poskytuje možnost širšího neromského kolektivu. Jeden z dědinských Romů se mi svěřil, že i on by chtěl poskytnout svým dětem kvalitnější vzdělání v městské základní škole, naznal však, že každodenní dojíždění do 20 kilometrů vzdáleného města by bylo nad síly rodinného rozpočtu. A nakonec i jeho dítě je spokojené v kolektivu svých romských kamarádů ve škole ve vedlejší vesnici.

Romové ale používají i jiné strategie, které poukazují na to, že vzdělání jejich dětí jim není lhostejné. Ve vesnici, kde jsou základními komunikačními jazyky romština a rusínština, se někteří rodiče rozhodli mluvit na svoje děti od malička slovensky, a to právě s nadějí v poskytnutí výhodnější startovní pozice ve slovenskojazyčném vzdělávacím systému. Kromě toho, že vzdělávání probíhá v nemateřském jazyce většiny romských dětí, i samotný obsah výuky se leckdy míjí s prostředím, ve kterém děti vyrůstají. Když šestiletý romský chlapec přinesl úkol ze slovenského jazyka, ve kterém měl zapsat počáteční písmeno u vyobrazených různých druhů ptáků, kolektivně jsme si nad úkolem marně marně lámali hlavu. Vtom jeho děda netrpělivě prohlásil: „Kdyby mu tam nakreslili nářadí, co mám tady v dílně, tak to ví hned! Tenhle kluk není blbej!“ To možná vystihuje širší problém institucionálního vzdělávání v místním kontextu.

Romové v Dědině ve stále více případech dosahují výučního listu, muži nejčastěji jako zedníci, ženy zpravidla

jako švadleny. Při hledání zaměstnání ovšem narazí vedle nedostatku pracovních příležitostí i na otevřenou diskriminaci – spousta pracovních nabídek předem hlásá, že Romové zkrátka neberou. Jak jsme již ukázali, v takových případech jsou Romové často odsouzeni k nekvalifikované práci v Čechách nebo v místních neformálních ekonomických nabídkách. O šestiletém klukovi, s jehož úkolem jsme si nevěděli rady, se říká, že se v životě neztratí. Nikoliv proto, že by nosil ze školy oslnivé známky, ale právě proto, že ve svém věku ze všeho nejradši chodí s dědou nebo s tátou na „fušky“. V takovém kontextu vyznívá až absurdně snaha místních učitelů vštěpit romským dětem v rámci „pracovních činností“ domněle absentující pracovní návyky.

Vědomí, že institucionální vzdělání rozhodně nezaručuje větší životní možnosti, ale nevede k tomu, že by místní Romové vzdělávání nepřikládali žádnou váhu. Jedna

z romských dívek si dokončuje střední zdravotnické vzdělání a její počínání je hodnoceno Romy v Dědině výrazně pozitivně. A v Dědině žijí i mnozí další, kteří se snaží prolomit bariéry stávajícího vzdělávacího systému a bojovat proti nálepce nevzděla(tel)ných *Cigánů*, která je jim přisuzována i ze strany jejich neromských sousedů.

ZAJÍMÁ VÁS HISTORIE, MÁTE RÁDI PŘÍBĚHY?

POSLECHNĚTE SI VYPRÁVĚNÍ PAMĚTNÍKŮ

WWW.PAMETROMU.CZ

Unikátní sbírka rozhovorů přibližuje méně známou stránku historie naší společnosti, historii Romů.

Projekt Paměť Romů realizuje ROMEA, o. p. s. za finanční podpory Bader Philanthropies, Inc.

